

 Ceyda Bostancı

Analizin Mesajı

- 2007 yılında ilan edilen abluka ile gıda, Gazze halkının zorunlu göçe maruz bırakılmasına yönelik bir silah olarak kullanılmaktadır.
- Gazze halkına yönelik uygulanan sistematik kontrolle 7 Ekim sonrasında Filistin halkının açığa açığa mahkum edildiği anlaşılmaktadır.

Gazze ve Gıda: Abluka, Mültecilik ve Sistemik Kontrol

Rusya- Ukrayna Savaşı'nın sonuçlarından biri olarak küresel bir gıda krizi yaşanmıştır. Bu savaşla gıda güvenliği daha fazla gündemimize girmiş olsa da bazı toplumlar uzun bir süredir gıda güvensizliğiyle mücadele etmektedir. Bu toplumların önde gelenlerinden biri de Filistin'dir. Filistin'in kronik hâle gelen gıda güvensizliği, Filistinlilerin günlük hayatının önemli bir parçası hâline gelmiştir. 7 Ekim sonrasında yaşanan ve hâlâ devam eden bu süreçte Filistinlilerin yaşadığı gıda güvensizliği ciddi boyutlara ulaşmıştır. Kronik gıda güvensizliğinin yaşanmasında İsrail'in uyguladığı abluka politikası ciddi derecede etkili olmuştur. Bu politikayla Filistinliler önceden düştükleri mülteci konumuyla daha fazla yaşam alanlarına bağımlı hâle gelmiştir ve gıda yardımlarına muhtaç durumdadır. Bu süreci değerlendirebilmek için öncelikle gıda güvenliği tanımlanacak ve gıda güvenliğinin değerlendirme ölçütlerinden bahsedilecektir.

Gıda Güvenliğini Tanımlamak ve Ölçmek

Gıda güvenliğini belirleyen dört norm bulunmaktadır: gıdanın bulunabilirliği (food availability), gıdanın erişimi (food access), gıdanın fayda elde etme (utilization) ve gıdanın sürekliliği (stability). Buna göre gıdanın bulunabilirliği, gıda yardımı dâhil olmak üzere tedarik edilen gıdanın uygun ve

kullanılabilir ölçütlere sahip olmasıdır (ReliefWeb, 2006, s. 1). Başka bir deyişle, gıdanın nitelikli olması demektir. Gıdaya erişim normu ile kişinin içinde yaşadığı toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik düzenlemeleri gereğince yeterli bir şekilde kaynaklara ulaşabilmesi kastedilmektedir. Gıdadan fayda elde etme normu ise kişinin yeterli beslenmesi, temiz su ve sanitasyona ve sağlıklı bakıma ulaşmasıdır (ReliefWeb, 2006, s.1). Süreklilik normu ile herhangi bir ekonomik ya da mevsimsel kriz olsa bile kişinin, hane halkının ve nüfusun her zaman yeterli bir şekilde gıdaya erişmesi kastedilmektedir (ReliefWeb, 2006, s.1). Kısacası gıda güvenliği, kişinin günlük ihtiyaçlarını karşılayabileceği temiz, yeterli ve sağlıklı kalabilmesini sağlayacak miktarda gıdaya ulaşmasıdır. Gelişmiş bir ülkede yaşayıp bu normları taşımayan bir beslenme düzenine sahip olan kişilerin de gıda güvensizliğine maruz kaldığı söylenebilir.

Gıda güvenliğini tanımladığımız gibi gıda güvensizliğini de tanımlamaya ihtiyaç vardır. FAO (t.y.), gıda güvensizliğini “kişinin sağlıklı ve yaşamını aksatmayacak bir şekilde nitelikli ve güvenilir gıdaya düzenli bir şekilde ulaşamaması” olarak tanımlamaktadır. Gıda güvensizliği yukarıda bahsettiğimiz bu dört normun oluşmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Toplumlar, ülkeler ve kişilerin yeterli, sağlıklı ve güvenilir bir yolla gıdaya ulaşamaması ve bu sürecin sürekli hâle gelmesiyle “gıda güvensizliği” durumundan bahsedilebilir.

Gıda güvensizliğini ölçerken Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) belirli seviyeler belirlemiştir. Bu ayrıma göre hafif gıda güvensizliğinde kişi gıdayı elde etmede endişeler yaşarken, orta düzeyde gıda güvensizliğinde kişi düzenli olarak gıdaya erişememekte ve gıdadan fayda elde edememektedir (Ritchie, 2024). Hafif düzeyde gıdanın erişimi normu hâkimken, orta düzeyde gıdanın sürekliliği ve faydası normu gözetilmektedir. Orta seviyeden ciddi gıda güvensizliğine geçerken kişi artık öğünlerini azaltmakta ve eriştiği gıdanın niteliği düşmektedir. Ciddi gıda güvensizliğinde kişi açlık ile karşı karşıyadır (Ritchie, 2024). Ciddi gıda güvensizliğinde dört normun da etkinliği zayıflamıştır ve gıda güvensizliği kronik hâle gelmiştir. Filistinlilerin gıda güvensizliğinin nasıl kronik hâle geldiği daha doğru ifade ile getirildiği 7 Ekim öncesi ve sonrasındaki gelişmelerden yola çıkarak analiz edilecektir.

Filistin’in kronik hâle gelen gıda güvensizliği, Filistinlilerin günlük hayatının önemli bir parçası hâline gelmiştir.

Kaynak: Ritchie (2024)

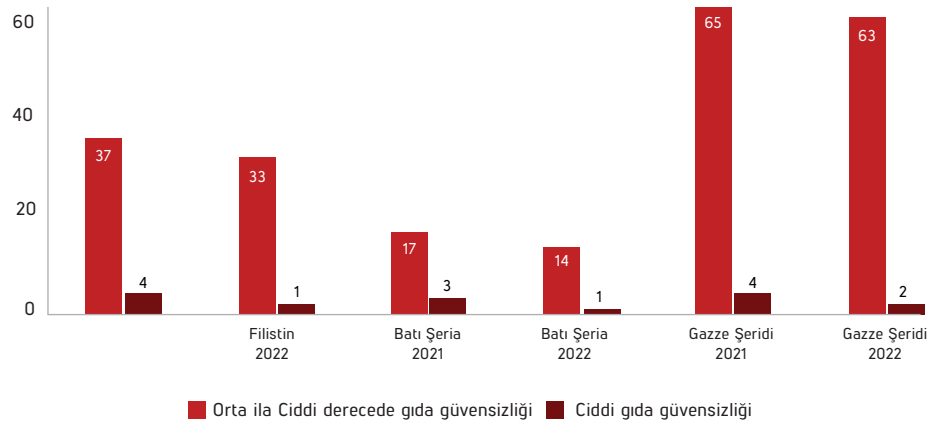

Kendi vatanlarının bir parçası olan topraklarda mülteci konumuna düşen Filistinliler gıda başta olmak üzere ihtiyaç duydukları birçok konuda kısıtlamalara maruz kalmaktadır.

7 Ekim Öncesinde Filistinlilerin Gıda Güvenliği

UNRWA (t.y.), Filistinli mültecileri 1 Haziran 1946 ila 15 Mayıs 1948'e kadar olan süreçte Filistin'deki mülklerini kaybederek topraklarından sürülen kişiler olarak tanımlamaktadır. "Nekbe" olarak anılan bu süreçte Filistinliler Ürdün, Suriye ve Lübnan'ın yanı sıra Batı Şeria ve Gazze'de de mülteci olarak yaşamaya başlamıştır. Kendi vatanlarının bir parçası olan topraklarda mülteci konumuna düşen Filistinliler gıda başta olmak üzere ihtiyaç duydukları birçok konuda kısıtlamalara maruz kalmaktadır. Özellikle 2007'den beri Gazze'ye uygulanan abluka ile Filistinlilerin büyük bir kısmı gıda güvensizliğini ılımlı ve ciddi derecede yaşamaktadır.

Filistin, Batı Şeria ve Gazze'de Yaşanan Gıda Güvensizliği

Kaynak: Food Security Cluster (2023)

Bu grafiğe göre özellikle 2021 yılından beri Gazze Şeridi'nde yaşayan nüfusun %60'ından fazlasının orta ve ciddi derecede gıda güvensizliği yaşadığı anlaşılmaktadır. Filistin'in geneline göre Gazze'de yaşayanlar daha kötü bir durumla karşı karşıyadır.

Food Security Cluster (2023), 2022 yılındaki çalışmasında Filistin'de yaşanan gıda güvensizliğinin tetikleyicilerini süren çatışma, ekonomik durgunluk, ticaret ve kaynaklara erişimin kısıtlılığı ve yüksek işsizlik olarak belirlemiştir. Bu durumların tamamının ortaya çıkışında İsrail'in ablukasını etkili olmaktadır. İsrail özellikle kaynaklara erişimi kısıtlayarak ekonomik bir durgunluk oluşturmakta ve bölgede ticaretin sürmesini engellemektedir.

İsrail'in abluka uygulayarak gıdayı bir silah olarak kullandığına işaret eden Zurayk vd. (2012, s.2) Gazze'deki gıda güvensizliğinin çatışma sonucunda oluşmadığını İsrail'in uyguladığı "sistemik kontrolün" sonucunda ortaya çıktığını analiz etmiştir. Devletler gıdayı bir silah olarak kullanabilmesiyle bir başka toplumun gıda erişimine engel oluşturmakta ve gıda güvensizliğinin sebepleri olan çatışma, mevsimsel ve iklimsel değişiklikler, ekonomik şokların dışında bir devletin gıdaya yönelik uyguladığı tahakküm de gıda güvensizliğinin sebepleri arasında yer almaktadır. Bu

Bilgi

Gıda güvenliğini belirleyen dört norm bulunmaktadır: gıdanın bulunabilirliği (food availability), gıdanın erişimi (food access), gıdanın fayda elde etme (utilization) ve gıdanın sürekliliği (stability).

noktada Filistinlilerin gıda güvenliği ile ilgili bir başka önemli boyut ortaya çıkmaktadır. Peki bu tahakküm Filistinlilerin gıda güvensizliğinin kronik hâle gelmesinde yeterli bir sebep midir?

Bir bölgede gıda güvensizliğinin kronik hâle geldiği; “açlık seviyesindeki artışın sürekliliğinden, yüksek gıda yardımlarının sağlanmasından, zarara uğramış/uğratılmış tarımsal ekonomilerin varlığından ve bölgedeki diğer aktörlerle yaşanan asimetrik ticaret dengesizliklerinden” anlaşılabilir. (Zurayk vd., 2012, s. 6). Gazze’de kronik gıda güvensizliğinin oluşma nedenlerinden biri öncelikle İsrail’in uzun süredir Filistin topraklarına uyguladığı işgal ve bu işgalin siyasi, ekonomik ve sosyal kesintiye uğrattığı derecede şiddetli olmasıdır (Zurayk vd., 2012, s.7). Uygulanan politikayla İsrail, Filistin topraklarını bir laboratuvar olarak görmektedir (Li, 2006). Nitekim 2006 yılında İsrail başbakanı “Amacımız Filistinlileri diyetle sokmak ama açlıktan ölmelerini sağlamak değil!” diyerek politikasının yönünü açıklamıştır (Urquhart, 2006). Bu sebeple İsrail’in uyguladığı işgal, Filistin’in gıda güvensizliğini kronik hâle getirmek için temel ve yeterli gerekçe olmuştur. Bunu 7 Ekim sonrasında uygulanan gıdaya erişimi engelleme politikasının sonucundaki veriler de göstermektedir.

Diğer taraftan büyük bir kısmı gıda yardımına bağımlı olan Filistinliler bugün birçok ülkede olduğu gibi kendi ülkesinde de kamplarda mülteci hayatı yaşamaktadır. İsrail’in uyguladığı abluka ve sürekli zorunlu göçe maruz bırakmasıyla Filistinlilerin büyük bir kısmı mülteci konumuna düşmüştür. Nitekim Dünya Gıda Programı (WFP) gıda güvensizliğinin yükselmesi ve zorunlu göç arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir (Abdalla ve Goulao, 2024, s. 735) Filistinlilerin ablukadan kaynaklı gıda yardımına bağlılığı ve mülteci kamplarındaki yaşamı uzun süredir devam etmekte ve gıda güvensizliğinin ciddi bir seviyeye ulaşmasına neden olmaktadır.

Gıda güvensizliği ve zorunlu göç arasındaki bu ilişki ve Filistin toplumunun büyük bir kısmının mülteci statüsünde olması mülteci statüsü-gıda güvenliği ilişkisinin ayrı bir analize tabi tutulması ihtiyacını ortaya çıkartmaktadır. Filistin’de gıda güvensizliği yaşayan insanların %76’sı mülteci statüsünde iken %24’ünün mülteci olmadığı belirtilmiştir (Food Security Cluster, 2023). Bununla birlikte gıda güvensizliği yaşayanların %55’i mülteci kamplarında, %40’ı şehir bölgelerinde ve %15’i kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Gıda güvensizliği yaşayanların %51’i çocuk, %49’u yetişkin ve %1’i yaşlıdır (Food Security Cluster, 2023). Mülteci statüsünde olanların gıda güvensizliği kritik derecededir ve kamplarda şehir ve kırsala göre oranın yüksek olması da bu durumun sonuçlarındandır. Bir toplumun büyük bir kısmının kamplara mahkûm edilip gıda yardımlarına bağımlı kılınması açıkça bir gıda güvensizliği yaratmaktadır.

Tüm bu süreç ve araştırmalar Gazze halkının bugün yaşadığı duruma geleceğini gösteriyordu ve bu süreç de gıda güvensizliklerini yeniden tanımlama ihtiyacı doğurmaktadır. Her toplumun gıda güvenliğini kendi içinde yaşadığı durum üzerinden tanımlamak daha doğru görünmektedir. Filistinli mültecilerin gıda güvenliği “abluka”, “mültecilik” ve “sistemik

Food Security Cluster (2023), 2022 yılındaki çalışmasında Filistin’de yaşanan gıda güvensizliğinin tetikleyicilerini süren çatışma, ekonomik durgunluk, ticaret ve kaynaklara erişimin kısıtlılığı ve yüksek işsizlik olarak belirlemiştir.

Bir bölgede gıda güvensizliğinin kronik hâle geldiği; açlık seviyesindeki artışın sürekliliğinden, yüksek gıda yardımlarının sağlanmasından, zarara uğramış/ uğratılmış tarımsal ekonomilerin varlığından ve bölgedeki diğer aktörlerle yaşanan asimetrik ticaret dengesizliklerinden anlaşılabilir.

kontrol” olmak üzere üç kavram üzerinden şekillenmiştir. Bu üç kavramın birbiri ile bağlantısı incelendiğinde Filistinlilerin gıda güvensizliğinin gıdanın üzerinde uygulanan sıkı kontrol ve denetim sonucunda oluştuğu anlaşılmaktadır. Sistematik kontrol, bugün literatürde yeni yeni yerini bulmaya başlayan yerleşimci sömürgecilik¹ kavramıyla ilişkilidir. Bu yöntemle İsrail, Filistin halkının kendi yaşadığı mekanda da ilerlemesini imkansızlaştırmaktadır. Abluka dışarıdan içeriye kısıtlılık iken sistematik kontrol ile içeriye de müdahale edilip toplumun ekonomik ve sosyal yapısı değiştirilmektedir.

7 Ekim Sonrasında Gazze’de Gıda Güvenliği

9 Ekim’de İsrail, Gazze’ye tam abluka ilan ederek gıda dâhil olmak üzere su, elektrik gibi birçok yaşamsal temel ihtiyacın erişimini engellemiştir. İsrail Savunma Bakanı bu durumu “Gazze’yi tamamen kuşatıyoruz... Elektrik yok, yiyecek yok, su yok, gaz yok—hepsi kapalı” sözleriyle açıklamıştır (Al Jazeera, 2023). Peki İsrail gıdaya bir tahakküm uygulayabilirken elektrik ve suyu nasıl kontrol edebilmektedir? Gazze Şeridinde yaşayanlar 7 Ekim öncesinde elektrik ihtiyacını günde 6-7 saat karşılayabilirken, bunun büyük bir kısmını İsrail’den ithal etmekteydi (Yıldız, 2023). Diğer taraftan Gazze uzun zamandır su krizi ile de mücadele etmektedir. Elektrik kesintileri ve İsrail ile süren politik gerginlikler sonucunda temiz suyun elde edilmesi için kurulan tesisler düzgün işleyememiştir ve ana su kaynağı olan Sahel Kumu Akiferi’nin sık kullanılmasıyla suyun kalitesi düşmüştür (Yıldız, 2023). Böylece elektrik ve su açısından Gazze, İsrail’e bağımlı hâle gelmiştir.

7 Ekim sonrasında gıdaya uygulanan kontrolün ciddi derecede artmasıyla Gazze’de toplam günlük gıdanın bulunabilirliği 1010 gramdan 491 grama düşmüştür (Food Security Cluster, 2024). İnsani yardım taşıyan kamyonlardaki yük kısıtlamasından dolayı un %38 oranında düşmüş; balık, süt, meyve, sebze olmak üzere birçok ürünün mevcudiyetinde ciddi düşüşler yaşanmıştır (Food Security Cluster, 2024).

FEWS Net temmuz ayındaki raporunda 11-24 Temmuz tarihleri arasında Gazze’de yaşayanlara gıda erişimi ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Buna göre katılımcıların %63’ü son 7 günde güvenlik sebepleriyle herhangi bir ürünü satın almakta zorluk yaşadığını belirtmiştir. Kuzey Gazze ve Gazze’nin merkezindeki katılımcıların yaklaşık %45’i, Deyr el-Balah’ta ve Han Yunus’taki katılımcıların %35’i son 7 günde gıda aramak ve satın almak için günde 4 ila 10 saat aralığında vakit harcadıklarını bildirmiştir (FEWS NET, 2024, s. 11). Ayrıca son 7 gün içerisinde hane halkı katılımcıları arasında Deyr el-Balah’tan %57’si ve Han Yunus’taki %51’i pazarlarda gıdanın arttığını belirtirken Kuzey Gazze ve Gazze’deki hane halkı katılımcıları pazarda gıdaya erişimin gittikçe zorlaştığını ve katılımcıların %85’i insani yardım etiketli gıda yardım paketlerini gördüklerini belirtmiştir (FEWS NET, 2024, ss. 11-12). Bu veriler de göstermektedir ki 7

¹ Yerleşimci sömürgecilik hakkında bkz. Selvanur Demircan (2024). “İşgalin Ötesi: İsrail’in Yerleşimci Sömürgeciliği”. <https://platform.ilke.org.tr/analiz/isgalin-otesi-israil-in-yerlesimci-somurgeciligi>

Ekim sonrasında gıdaya erişim, gıdanın sürekliliği ve gıdanın bulunabilirliği yeterince gerçekleşmediği için Gazze halkı ciddi gıda güvensizliğiyle karşı karşıyadır. Bununla birlikte gıdanın bulunabilirliğinin %48 oranında düşmesi önceki yıllara kıyasla Gazze halkının çok daha ciddi bir gıda güvensizliği ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir. İsrail'in saldırılarının devam ettiği ve yardım tırlarının bölgeye girişinin engellendiği her gün bahsi geçen veriler hızla kötüye gitmekte ve Gazze halkının içinde bulunduğu kriz daha da derinleşmektedir.

Bütün bu süreçler göstermektedir ki; gıda, Gazze halkının zorunlu göçe maruz bırakılmasına yönelik bir silah olarak kullanılmaktadır. Belirtmek gerekir ki gıdanın silah olarak kullanılması 7 Ekim'le başlamadı, 2007 yılında ilan edilen abluka ile bu durum zaten başlamıştı. İsrail 2007 yılından beri gıdayı silah olarak kullanmaktaydı ve Filistinlilerin gıda güvensizliği abluka ile günümüze kadar daha ciddi boyutlara ulaşmıştı. 2022 yılındaki gıda güvensizliği %60'ın üstünde yaşanmıştı. 7 Ekim sonrasında edinilen verilerle Filistin halkının önceki dönemden daha ciddi bir gıda güvensizliği yaşamakta ve açıkça açlığa mahkum edildiği anlaşılmaktadır. Gıda güvensizliğinin oluşma sebebi ise Filistin halkına uygulanan sistematik kontroldür. Bu sistematik kontrol aşılamadıkça Filistin toplumunun gıda güvensizliği çözülemeyecek ve Gazze içinde yeni, büyük çaplı göç hareketleri yaşanacaktır.

Filistin'de gıda güvensizliği yaşayan insanların %76'sı mülteci statüsünde iken %24'ünün mülteci olmadığı belirtilmiştir.

Kaynakça

- Abdalla, L., & Goulao, L. F. (2024). Food security and nutrition in refugee camps in the European Union: Development of a framework of analysis linking causes and effects. *Food Security*, 16(3), 735-755. <https://doi.org/10.1007/s12571-024-01440-5>
- Al Jazeera. (2023, Ekim 9). Israel announces 'total' blockade on Gaza. <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/9/israel-announces-total-blockade-on-gaza>
- FAO. (t.y.). Hunger and food insecurity. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Geliş tarihi 15 Ağustos 2024. gönderen <http://www.fao.org/hunger/en/>
- FEWS NET. (2024, Temmuz 31). Gaza food supply assessment, as of July 31, 2024. <https://fews.net/middle-east-and-asia/gaza/special-report/july-2024>
- Food Security Cluster. (2024, Mayıs 14). Gaza Imports and Food availability (As of 15 April). <https://fscluster.org/state-of-palestine/document/gaza-imports-and-food-availability-15>
- Food Security Cluster (FSC). (2023, Ocak 27). Food Insecurity in Palestine. <https://doi.org/10.4060/cc0639en>
- Li, D. (2006). The Gaza Strip as Laboratory: Notes in the Wake of Disengagement. *Journal of Palestine Studies*, 35(2), 38-55. <https://doi.org/10.1525/jps.2006.35.2.38>
- ReliefWeb. (2006). Policy Brief: Food Security (2). <https://reliefweb.int/report/world/policy-brief-food-security-issue-2-june-2006>
- Ritchie, H. (2024). How is food insecurity measured? Our World in Data. <https://ourworldindata.org/food-insecurity>
- UNRWA. (t.y.). Palestine refugees. UNRWA. Geliş tarihi 12 Ağustos 2024. gönderen <https://www.unrwa.org/palestine-refugees>
- Urquhart, C. (2006, Nisan 16). Gaza on brink of implosion as aid cut-off starts to bite. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2006/apr/16/israel>
- Yıldız, D. (2023, Ekim 14). Gazze'deki Su ve Enerji Ablukası Göçe Zorlama Aracı mı? <https://st-rasam.org/analiz-ve-raporlar/analiz/gazgede-ki-su-ve-enerji-ablukasi-goce-zorlama-araci-mi-2456>
- Zurayk, R., Gough, A., Sourani, A., & Al Jaajaa, M. (2012). Food security challenges and innovation: The case of Gaza. *High Level Forum on Food Insecurity in Protracted Crises*. Rome, 13-14. https://mail.hlrn.org/img/documents/Jaja_Food%20Security_the%20case%20of%20gaza_LF2013.pdf

Ceyda Bostancı

İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora öğrencisi.

*Bir
insanı kurtaran,
bütün insanlığı
kurtarmış gibidir.*

Analiz | Eylül 2024 | No.15

Birim Sorumlusu
Av. İbrahim Ergin

Genel Yayın Yönetmeni
Süleyman Kurt

Editör
Kadriye Sinmaz

Tasarım
Bilimon